

ULOGA I KARAKTERISTIKE PROTIVVAZDUŠNE ODBRANE U NAŠEM SISTEMU ORUŽANE BORBE

Iskustva iz drugog svetskog rata, kao i iz ratova posle njega, ukazuju na to da u svakoj agresiji dejstva iz vazduha čine jedan od najvažnijih faktora za brzo postizanje ciljeva napadača. To posebno dolazi do izražaja u lokalnim ratovima protiv malih zemalja (Vijetnam, Bliski istok, Laos i dr.). Takve agresije redovno počinju jakim udarima avijacije po svim značajnijim objektima na teritoriji i jedinicama oružanih snaga (OS), kojima agresor nastoji i obično uspeva da ostvari prevlast u vazduhu, a zatim nastavlja sa intenzivnom podrškom KoV i RM uz angažovanje brojnih i jakih vazdušnih desantata (VD).

Ove okolnosti, a posebno to što avijacija ima daleko veći »domet« od borbenih sredstava drugih vidova OS, pa je u stanju da izviđa i napada jedinice i objekte duboko iza fronta i da pri tom nanosi braniocu teške posledice, uslovile su da je *opasnost iz vazduha* postala prva na »lestvici« opasnosti koje prete jednoj zemlji u slučaju agresije na nju. Otuda je *protivvazdušna odbrana* (PVO), kao organizovani *sistem odbrane i zaštite od dejstava iz vazduha*, postala strategijski činilac u našoj strukturi opštenarodne odbrane (ONO), a njeno organizovanje primarni faktor u svim vidovima našeg oružanog otpora svakom agresoru.

Ovakva uloga i značaj PVO u našem sistemu oružane borbe (OB) jasno su opredeljeni koncepcijom ONO i doktrinom priprema i upotrebe OS u toj borbi. Međutim, ovi doktrinarni stavovi zahtevaju dalju teorijsku i praktičnu razradu strukture i organizovanja PVO. Dosadašnja iskustva pokazuju da to nije ni lako, ni jednostavno, osobito kad je u pitanju »utkivanje« PVO u raznoliku strukturu naših OS i brojnih organizacija društva koje se angažuju u oružanom otporu agresoru, zatim u raznolike oblike, metode i vidove borbenih dejstava. Teškoće nastaju i zbog ne malog raskoraka između realnih potreba i objektivnih mogućnosti.

Doktrina naše ONO zahteva suštinski nove odnose, oblike i metode vođenja oružane borbe, pa i organizovanja PVO, za šta nedostaju praktična iskustva (sem dragocenih, ali i ograničenih iskustava iz našeg NOR ili iz borbe vijetnamskog naroda) i odgovarajuća naučna determinisanost pojedinih pojava i pojmova. Zbog toga bi struktura i organizacija PVO u našoj oružanoj borbi trebalo da budu sinteza dostignutog stepena razvoja PVO u uslovima savremenog rata uopšte i »prilagođavanja« te PVO specifičnim uslovima i potrebama naše oružane borbe. A tu postoje velike suprotnosti: danas je opšta tendencija da se kvalitet i snaga PVO izvršavaju kroz povećanje najkvalitetnijih (vrlo složenih, skupih, pa i »glomaznih«) sistema borbenih sredstava PVO, što obično ne odgovara ni materijalnim mogućnostima malih zemalja, a ni svim oblicima i načinima vođenja oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu (ONOR).

Složenost oružane borbe u ONOR i zahtevi koji se pred nju postavljaju (potreba i mogućnost njenog vođenja u klasičnim i nuklearnim uslovima, na frontu i u pozadini neprijatelja, u slučaju gubitka dela državne teritorije; zatim, angažovanost celog naroda u oružanom otporu, dugotrajnost oružane borbe itd.) zahtevaju novi prilaz iznalaženju doktrinarnih rešenja za PVO, razrađujući konkretne oblike i načine njene strukture i organizovanja, izvan do sada uobičajene prakse. Sve ove probleme i specifičnosti nužno je stalno imati u vidu kada se razmatra problematika PVO u našim uslovima.

Da bi se mogli sagledati: uloga, zadaci, mogućnosti, a s tim u vezi i specifičnosti PVO u našem sistemu oružane borbe, smatram da je neophodno potražiti odgovore na sledeća tri pitanja:

— koji su osnovni zadaci PVO u našoj oružanoj borbi i kako oni opredeljuju njeno mesto i globalnu strukturu o toj borbi?

— koji osnovni principi i polazni konceptijski stavovi opredeljuju specifičnosti i zakonitosti organizovanja PVO u ONO?

— koje su osnovne karakteristike koje određuju »dimenzije« sistema PVO u našim uslovima i njegovu unutrašnju strukturu i fizionomiju?

Ovaj napis je jedan pokušaj traženja odgovora na navedena pitanja. Naime, u njemu se ukratko iznosi jedno »viđenje« nekih karakteristika (pre svega strukture) PVO u našoj oružanoj borbi, polazeći pri tom od dosad dostignutog stepena razrade opšte teorije i prakse ONO.¹

¹ O nekim karakteristikama i specifičnostima organizovanja i strukture PVO u ONO, u pojedinim vidovima oružane borbe i jedinicama OS, već je pisano u našim časopisima (vidi: »O PVO u pozadini neprijatelja« u »Vojnom delu« 2/66, »O PVO teritorije« u »Glasniku RV i PVO« »2/71,« »O PVO trupa« u »Vojnom delu« 3/71, O »PVO jedinica RM« u »Mornaričkom glasniku« 4 i

Oružana borba, kao što je poznato, može se voditi na *kopnu, moru* (vodi) i u *vazduhu*.²

Borbu u vazduhu (koja se još naziva i borba sa ciljevima u vazduhu, borba za vazdušni prostor, borba za prevlast u vazduhu i sl.) vode jedinice, odnosno borbena sredstva (PVO, LA, PAR, PAA). Ona gađaju — napadaju neprijatelja u vazduhu i time *brane* jedinice KoV i RM na kopnu i moru, kao i jedinice RV na kopnu (brodu) i u vazduhu. Ona, takođe, brane i objekte i stanovništvo na državnoj teritoriji. Znači, *PVO ima svoje sopstveno (samostalno) područje borbe u kome je niko ne može zameniti*. Toj borbi mogu doprineti i druge jedinice OS (o čemu će biti reči u daljem tekstu), ali uglavnom dejstvima na kopnu i moru (sem delova borbene avijacije za podršku, ako se privremeno angažuje za zadatke PVO u vazduhu). Ali, zadatak PVO se ne iscrpljuje samo borbom (odbranom). Naime, pored borbe (odbrane jedinica — objekata) PVO se organizuje i radi *zaštite* tih jedinica ili objekata na teritoriji (kroz organizovanje osmatranja, uzbunjivanja i primenu mera PVZ) i to uvek i obavezno, bez obzira da li se istovremeno organizuje borba radi njihove odbrane. Ovakvi zadaci PVO unekoliko proširuju mesto i ulogu PVO u sistemu oružane borbe u odnosu na druge borbene sisteme, o čemu će, takođe, biti reči u daljem tekstu.

Ove činjenice, dalje, ukazuju da se PVO, pored svoje »samostalnosti« u odnosu na borbeni prostor i ciljeve, ipak ne može isključiti iz celine borbenih dejstava ostalih delova OS i odbrane državne teritorije. Obratno, PVO se mora »infiltrirati« u sve vidove i oblike borbenih dejstava (na frontu, odnosno mestu borbenih dejstava na kopnu ili moru), a isto tako mora biti organizovana (i spremna za odbranu i zaštitu) i izvan fronta, tj. u dubini državne teritorije.

Iz svih ovih okolnosti su i proistekli poznati »klasični« zadaci PVO, tj. da . . . »*obezbeđuje*»³ državnu teritoriju i oružane snage od svih vrsta napadnih sredstava iz vazduha da bi se: sprečilo, otežalo

5/71). Međutim, iskustva su pokazala da je u teoriji i praksi PVO neophodno prevazići dosadašnju fragmentarnost i problemu PVO prići kompleksno i celovito. Jedino takvim prilazom, tj. naučnom analizom celine PVO u sistemu naše oružane borbe može se doći do realnog zaključka o značaju, mestu i zadacima svakog njenog dela.

² Ovim trima kategorijama (dimenzijama) savremenog rata danas se ravnopravno pridružila i četvrta — borba u eteru, tj. borba radio-elektronskih sredstava, koja ne malo utiču i na borbena dejstva jedinica PVO, ali se ovo pitanje neće razmatrati u ovom napisu.

³ Treba imati u vidu da je pojam *obezbeđenje* i ranije označavao spoj dveju funkcija: *odbrane* (borbe sa ciljevima u vazduhu) i *zaštite* (primenu mera PVZ).

i umanjilo njihovo dejstvo, brzo likvidirale posledice i stvorili što povoljniji uslovi za daljnje vođenje rata...« Ovi zadaci se ostvaruju kroz organizaciju — funkcionisanje tri *elementa PVO*: vazdušno osmatranje i javljanje (VOJ); borbe sa ciljevima u vazduhu koju vode jedinice — borbena sredstva PVO; i mera protivvazdušne zaštite (PVZ). Radi odbrane i zaštite od dejstava iz vazduha organizuje se posebno: PVO teritorije i PVO jedinica OS (»trupa«), a između njih se ostvaruje sadejstvo (vidi »Vojni rečnik«, str. 259).

Ovi »klasični« zadaci PVO važe i u našim uslovima oružane borbe. Međutim, njihova realizacija biće unekoliko specifična i to onoliko koliko su specifični: struktura naših OS, fizionomija naše oružane borbe, realne mogućnosti naše zemlje, itd. Ipak, osnovni zadatak naše PVO, a time i njeno mesto u strukturi oružane borbe i ONOR kao celine, svodiće se na:

— *odbranu i zaštitu državne teritorije* (važnih objekata, rejon, zona i žive sile i materijalnih dobara u njima), bilo da se radi o celini državne teritorije (u početnom periodu rata), o delovima teritorije (u slučaju prodora agresora i privremenog zaposedanja delova naše teritorije), ili o objektima, rejonima, zonama u sopstvenoj ili neprijateljevoj pozadini (na slobodnim delovima naše teritorije); i

— *odbranu i zaštitu jedinica OS — trupa* (jedinica KoV, RM, RV i TO) u toku izvođenja borbenih dejstava na kopnu, moru i u vazduhu, i to kako na frontu i u sopstvenoj pozadini, tako i u pozadini neprijatelja.

Ovako kompleksni zadaci PVO s pravom su opredelili njeno značajno mesto u doktrini naše ONO. Međutim, realizovanje ovih zadataka zahteva objektivno sagledavanje faktora i uslova, koji će opredeljavati način njenog organizovanja, njene dimenzije i mogućnosti u konkretnim uslovima borbe, u uslovima naših materijalnih mogućnosti.

NEKI OSNOVNI FAKTORI KOJI UTIČU NA STRUKTURU I ORGANIZOVANJE PVO

Analiza razvoja PVO, od njenog nastanka do danas, ukazuje da su na koncepcijske (doktrinarnе) stavove o realizaciji strukture i organizovanja PVO jedne zemlje i njenih OS, pre svega, uticala dva osnovna faktora: a) tehničko-borbene mogućnosti, broj, namena i način upotrebe sredstava za dejstvo iz vazduha u budućem ratu, i b) struktura sopstvenih OS i potreba jedinica i najvažnijih objekata na teritoriji da se što uspešnije odbrane i zaštite od dejstava tih sredstava.

Međutim, na konačno praktično rešenje u vezi sa načinom i obimom organizovanja PVO jedne zemlje bitno su uticali i razni drugi faktori, među kojima posebno: verovatan protivnik i njegove realne mogućnosti i verovatan način dejstva iz vazduha; zadaci i način upotrebe sopstvenih OS; materijalne mogućnosti zemlje; orografsko-hidrografske karakteristike i veličina (nacionalnog) ratišta; savezništvo itd.

Koncepcija ONO i doktrina naše oružane borbe nekim od ovih faktora daju znatno specifičniju ulogu, nameću nove odnose između njih i izražavaju posebne uticaje na PVO. Pri razradi ove koncepcije neophodno je sagledati kako te okolnosti konkretno utiču i usmeravaju »prilagođavanje« naše PVO potrebama i mogućnostima odbrane i zaštite zemlje i OS od dejstva iz vazduha bilo kog agresora. One, uprošćeno izneto, ukazuju na sledeće.

Prvo. Zbog toga što su male zemlje i njihove OS u slučaju agresije na njih stalno podvrgnute masovnim i intenzivnim napadima iz vazduha i to po celoj dubini svoje teritorije, organizovanje njihove PVO ima strateški značaj, a sama PVO mora postati *neprikosnoveni i stalni deo celokupne strukture oružane borbe i otpora* i to kako u dejstvima na frontu i u sopstvenoj pozadini tako i pri dejstvima u pozadini neprijatelja.

Drugo. Struktura i organizovanje PVO u nas treba da odražavaju opšti značaj i bitne elemente njenog organizacijskog i tehničko-borbenog razvoja u svetu, ali da budu *prilagođene našim materijalnim i drugim uslovima i znalački uklopljene u opšti sistem naše oružane borbe*. To, pored ostalog, znači: da treba da su prilagođene osobinama i dimenzijama našeg ratišta i operativno-taktičkim karakteristikama strukture i načina dejstva naših OS; da najkvalitetnije usklađuju naše potrebe i mogućnosti; da su rezultat iskustava kako naših (iz NOR-a), tako i tuđih iz bliže i dalje prošlosti.

Strateški značaj PVO u ONO ne treba da bude izražen samo kroz tehnički i borbeni kvalitet sredstava i organizacije u *pojednim* jedinicama OS ili društveno-političkim organizacijama našeg društva, već i *širinom, stalnošću i potpunošću* njenog organizovanja u *svim* jedinicama OS i organizacijama društva, tj. da značaj PVO bude izražen i kroz *odnos* prema njoj, kao jednom od vitalnih elemenata u odbrani od bilo kakve agresije.

Kvalitet organizacije i uspeh PVO neće se moći bazirati samo na rezultatima dejstva borbenih sredstava jedinica PVO, već će oni zavisiti i od toga koliko se stalno (u svim situacijama i ma kakvim se sredstvima raspolagalo) organizuju *sva tri elementa PVO* (VOJ, borba, PVZ); gde će Voj i PVZ morati činiti stalnu i neprikosnovenu

bazu sistema PVO, a borba (pa makar organizovana samo pešadijskim oružjem) stalnu nadgradnju ovih dvaju elemenata.

PVO će morati stalno biti dopunjavana *ofanzivnim dejstvima »za račun PVO«*, tj. napadima teritorijalnih i partizanskih jedinica (na privremeno zasednutoj teritoriji od strane agresora) i jedinica RV na aerodrome i heliodrome neprijatelja, radi uništavanja vazдушnih letelica na zemlji i radi uništavanja materijalnih sredstava i ljudstva koje ih opslužuje.

Treće. Ovakav prilaz opredeliće realne parametre strukture i organizovanja PVO u nas, a koji ukazuju:

— da *struktura PVO* (organizacijsko-formacijska rešenja, nivoi samostalnog organizovanja, razne podele u sistemu PVO, broj i vrsta borbenih sredstava PVO itd.) mora biti, pre svega, prilagođena uslovima složene i dugotrajne oružane borbe i neprijateljeve prevlasti u vazduhu i da omogućuje i obavezuje organizovanje PVO u svim situacijama:

— da *organizovanje PVO* (organizovanje VOJ, borbe, mera PVZ i učešće jedinica OS u dejstvima »za račun PVO«) mora biti izraz jedinstvenog konceptijskog prilaza zadacima PVO (u svim jedinicama OS i svim organizacijama društva) i da mora obezbediti određeni stepen *autonomnosti* tih jedinica ili organizacija: u *kontroli vazdušnog prostora* u njihovoj zoni dejstva (baziranja, lociranja); u primeni mera *zaštite*; i, po mogućnosti, u organizovanju određenog stepena *odbrane* (borbe) od dejstava iz vazduha.

STRUKTURA SISTEMA PVO I NJEGOVO MESTO U SISTEMU ORUŽANE BORBE

Odnedavno se u našoj teoriji o doktrinarnim prilazima protivvazdušnoj odbrani napušta ranija definicija da je ona »mera borbenog obezbeđenja« i, s pravom se, zamenjuje terminom — sistem PVO. Ovo »prerastanje« PVO u nov, ali i realan kvalitet, uslovalo je, međutim, potrebu za jasnijim definisanjem nekih odnosa u PVO, kao i njenog mesta u sistemu oružane borbe. U vezi s tim nastala je potreba i za preciznijim određivanjem značenja termina — *sistem PVO* i *borbeni sistem PVO*.

Ako se uzmu faktori koji opredeljuju parametre celine jednog sistema: a) elementi sistema, b) veze i odnosi tih elemenata među sobom i sa sredinom u kojoj egzistiraju, c) funkcionisanje sistema itd., onda PVO zaista konceptijski predstavlja samostalan sistem (podsystem) u celini *oružane borbe*. Zaključak da je PVO samostalan sistem (podsystem) u sistemu oružane borbe vrlo je značajan da bi

se uočila razlika između njega i borbenog sistema PVO. Ovo je potrebno razgraničiti jer se ova dva pojma često koriste uporedo iako postoji ne mala razlika između njih.

Naime, iako u našoj teoriji još ne postoji odgovarajuća definicija sistema PVO, uobičajeno je da se pod tim pojmom podrazumeva sve ono što se u jednoj zemlji i njenim OS preduzima radi odbrane i zaštite od dejstva iz vazduha. Ako se pođe od toga i prihvati definicija (predavanje M. Sinđića u VVA, Beograd 1970, str. 13) da se . . . »pod sistemom uopšte podrazumeva skup određenih elemenata (pod-sistema) sa njihovim vezama i odnosima koji dejstvuje saglasno nekom programu (cilju) iz kojeg proizilazi kriterij sistema« . . . možda bi jedna uprošćena definicija sistema PVO mogla da glasi:

Sistem PVO čini skup elemenata (VOJ, borba, PVZ) čije opšte funkcije i zadatke o odbrani i zaštiti teritorije i jedinica OS (u oružanoj borbi), utvrđuje državno (vojno) rukovodstvo na osnovu doktrinarnih stavova o ONO, a realizuju se u jedinicama OS i društveno-političkim i radnim organizacijama, kroz pojedinačno organizovanje njihovih odbrane (borbe) i zaštite od dejstva iz vazduha.

Isto tako u teoriji nije precizno definisan ni pojam *borbeni sistem PVO*, pa se često poistovećuje sa sistemom PVO. Tako, kad se, na primer, govori o borbenom sistemu uopšte ili njegovim podsistemima (protivoklopnoj borbi, protivdesantnoj borbi, itd), odbrana od napada iz vazduha (borba sa napadnim sredstvima), kao deo opšteg borbenog sistema, obično se naziva sistem PVO. Ako se, međutim, kao realnost prihvati činjenica da je sistem PVO širi od pojma *borba* (u smislu uništavanja protivnika u direktnom ili indirektnom »sudar« sa njim), jer obuhvata i radnju *zaštita* (u kojoj se ne uništavaju snage protivnika nego štite svoje), onda je jasno da deo borbenog (opšteg) sistema ne može činiti sistem PVO, već jedan njegov element — borbeni sistem PVO, ili preciznije — *protivvazдушna borba (PVB)*. A ovu borbu vode za to osposobljene jedinice PVO, kao što je protiv OKJ ili VD vode protivoklopne ili protivdesantne jedinice ili druge snage angažovane za te zadatke. U ovoj borbi (protivvazdušnoj, protivavionskoj, protivhelikopterskoj itd.), sem jedinica PVO, mogu se angažovati i druga borbena sredstva (pešadijsko oružje) ili jedinice (teritorijalne i RV, ali u okviru borbe na zemlji, tj. u napadima na aerodrome, ljudstvo i sredstva neprijateljevog RV). Iz ovoga bi se za borbeni sistem PVO mogla izvući uprošćena definicija, koja bi glasila:

Borbeni sistem PVO (ili sistem PVB) čini protivvazдушna borba jedinica PVO, koje svojim vatrenim dejstvom uništavaju neprijateljeva napadna i druga sredstva u vazduhu, ili im otežavaju da svoje

zadatke uspešno izvrše. U borbi sa ciljevima u vazduhu mogu se uključiti i druga za to pogodna sredstva ili, za njihovo uništavanje na zemlji, angažovati druge jedinice OS. Sistem PVB je element sistema PVO i istovremeno podsistem u opštem borbenom sistemu.

Ako se prihvati definicija sistema PVO, bar kao polazna osnova za sagledavanje karakteristika njegove strukture u uslovima oružane borbe, može se zaključiti da sistem PVO, premda bazira na jedinstvenim konceptijskim stavovima o ulozi i zadacima PVO i ONO funkcionalno dejstvuje kroz dva namenski i organizacijski relativno odvojena podsistema: *PVO teritorije* i *PVO trupa*. Međutim, svaki od ova dva podsistema svoju funkciju odbrane i zaštite ostvaruje kroz specifične funkcije nižih sistema i njihovih elemenata (VOJ, PVB i PVZ). Jer, zbog određenog stepena učešća radnih i drugih organizacija našeg društva u strukturi oružane borbe, zatim zbog namenskih podela jedinica u strukturi OS, i podsistemi namenjeni za PVO teritorije i trupa »račvaju« se u niže podsisteme (organizacije) sa određenom namenom i funkcijom i to:

PVO teritorije na: 1) sistem neposredne PVO na teritoriji, koji organizuju društveno-političke i radne organizacije i gde je težište na organizaciji zaštite; 2) sistem borbenih dejstava koji organizuju združene jedinice PVO, namenjene za odbranu teritorije (objekata, rejona, zona i stanovništva, materijalnih dobara i jedinica OS u njima) i gde je glavna protivvazдушna borba.

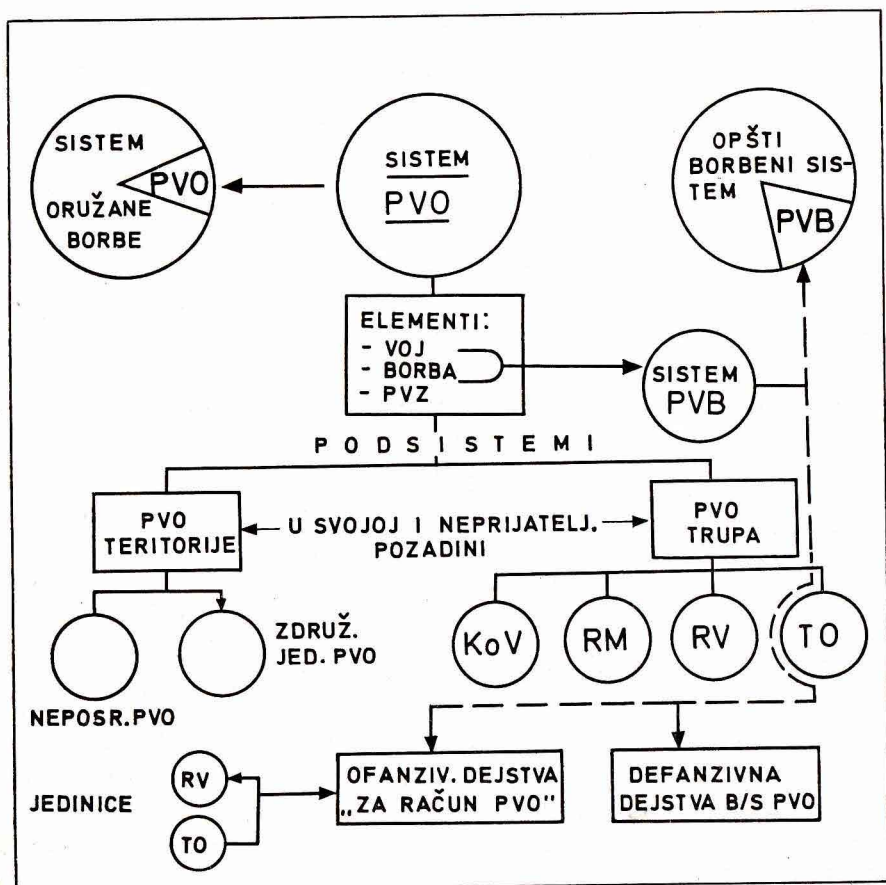
PVO trupa na: 1) sisteme PVO jedinica KoV; 2) sisteme PVO jedinica RM; 3) sisteme PVO jedinica RV; i 4) sisteme PVO jedinica TO. Svi ovi (niži) sistemi (organizacije) namenjeni su za neposrednu PVO jedinica različitih stepena (od voda, čete, broda, aerodroma do armije, vojnopomorske oblasti, vazduhoplovnog korpusa itd.).

Tek na nivou ovih organizacija ostvaruje se opšte ili borbeno funkcionisanje celine sistema PVO. Naime, kroz plansko organizovanje PVO (VOJ, PVB i PVZ) za svoje potrebe, ove organizacije u međusobnom sadejstvu ostvaruju sistem PVO u dimenzijama cele zemlje i oružanih snaga. Odnosno, kroz pojedinačno funkcionisanje nižih podsistema realizuje se zadatak celog sistema i ostvaruje koncepcija i zadatak PVO u ONO.

Iz ovoga proizilazi zaključak da je sistem PVO takozvani »složeni sistem« u kome svaki niži sistem (organizacija) ima jasno opredeljene realne zadatke, funkcije i dimenzije, a između njih postoji određena međuzavisnost, koju je nužno stalno regulisati — usklađivati.

Kao što se vidi, PVO predstavlja složen sistem uopšte i posebno u našoj oružanoj borbi, gde se pojavljuje potreba i za novim organizacijama PVO, kao što su: neposredna PVO na teritoriji; PVO u je-

dinicama TO; zatim organizovanje PVO u sopstvenoj i neprijateljevoj pozadini itd. U sistemu PVO podsystemi moraju imati jasno definisane odnose i to: a) odnos celine prema svakom od njih; b) odnos svakog podsystema prema celini (ostalim podsystemima) i c) njihov zajednički i pojedinačni odnos prema sistemu OB. Jedino tako postavljene odnose obezbediće da svaki deo sistema PVO dobije svoje prave »dimenzije« uspešno izvrši svoj pojedinačni zadatak, a time i ceo sistem PVO svoj zadatak u sistemu naše oružane borbe.

Idejna šema strukture sistema PVO i njegovih podsystema u našoj oružanoj borbi

NEKE KARAKTERISTIKE ORGANIZOVANJA PVO u ONO

Iako se sistem PVO, u odgovarajućem obimu, organizuje skoro u svakoj jedinici OS i u društveno-političkim i radnim organizacijama određenog stepena, ovde će se izneti samo neke opšte karaktere-

ristike unutar svakog od navedenih *podсистема* u PVO teritorije i PVO trupa. Pri tome će analize elemenata PVO u svakom sistemu imati dosad »neubičajen« redosled — mere PVZ biće stavljene na prvo mesto, ispred VOJ i borbe. Ovo zbog toga što će i u toku borbenih dejstava one činiti osnovni element PVO, više po širini i obimu njihove primene i uticaju na dejstva jedinica OS, nego po eventualnim borbenim efektima. Uzrok je jasan: nesrazmera između nadmoćnosti agresora u vazduhu i mogućnosti jedinica naših OS (na- ročito manjih taktičkih »razbacanih« po širokom i »izlomljenom« frontu i u sopstvenoj i neprijateljevoj pozadini) da mu se uspešno suprotstavljaju određenim brojem i kvalitetom borbenih sredstava PVO. I one jedinice OS koje će raspolagati takvim borbenim sred- stvima PVO, svoja dejstva će morati prilagođavati potrebama što kvalitetnije zaštite. U vezi sa značajem mera PVZ raste i značaj ne- posredne organizacije VOJ u svakoj jedinici OS i svakoj društveno- političkoj i radnoj organizaciji. Organizacija VOJ, makar bazirala na vizuelnom osmatranju, mora da im omogući pravovremeno i sa- mostalno uzbunjivanje jedinica — ljudstva, jer će ostali izvori (VO- JIN ili trupna VOJ) biti vrlo često ometani.

Iskustva pokazuju da će pojedine organizacije u sistemu PVO, manje-više, imati sledeće karakteristike:⁴

a) U PVO TERITORIJE — odbrana i zaštita od dejstava iz va- zduha ostvarivaće se kroz organizovanje dva relativno nezavisna si- stema: sistema neposredne PVO i borbenog sistema združenih jedi- nica PVO.

1) *Sistem neposredne PVO teritorije* pojavljuje se kao rezultat objedinjavanja klasičnih zadataka civilne zaštite (CZ) i zadataka koje društveno-političke organizacije (pretežno komune) i radne organi- zacije (preduzeća) imaju u vezi sa odbranom i zaštitom svoje terito- rije od dejstava iz vazduha. Pored redovnog organizovanja VOJ i mera PVZ, ove institucije sve češće organizuju i jedinice za borbu sa niskoletućim avionima i helikopterima (npr. radničke LPAA ba- terije). Potreba za organizovanjem neposredne odbrane pojavila se kao rezultat »vakuuma« koji je u PVO teritorije nastao isključiva- njem PAA iz sistema neposredne odbrane objekata na teritoriji, što je bila praksa (u drugom svetskom ratu).

Sistem neposredne PVO teritorije organizuju štabovi teritori- jalne odbrane (TO) u komunama, pokrajinama i republikama, i šta-

⁴ Pošto je o nekim od ovih pitanja već pisano nešto detaljnije u našim časopisima (vidi — fusnotu 1) ovde će se izneti samo najosnovnije »konture« strukture organizovanja PVO u pojedinim organizacijama (podsystemima), tj. u obimu neophodnom da se sagledaju celovite karakteristike organizovanja si- stema PVO u našoj oružanoj borbi.

bovi NO u radnim organizacijama na osnovu zakona i uputstava, kroz organizovanje sva tri elementa PVO.

Organizovanje mera PVZ (kao dela opštih mera za zaštitu i spašavanje stanovništva i materijalnih dobara) obuhvata: razne urbanističke mere, izradu javnih i drugih skloništa, organizaciju uzbunjivanja, zaklanjanja, zamračivanja, itd.

Organizovanje VOJ obuhvata: praćenje situacije u vazduhu nad svojom zonom teritorije u centru izviđanja, osmatranja i uzbunjivanja (IOU) opštine (pokrajine, republike) ili centru PVO radne organizacije i najavu vazdušne opasnosti jedinica TO i stanovništvu. Podaci o situaciji u vazduhu prikupljaju se od sopstvenih vizuelnih osmatračkih stanica (VOST) u komunama i preduzećima i slušanjem talasa obaveštavanja najbližeg centra VOJIN ili centra PVO (VOJ) trupnih jedinica PVO.

Organizovanje borbe sa ciljevima u vazduhu obuhvata: upotrebu radničkih LPAA baterija ili pešadijskog naoružanja za neposrednu odbranu najvažnijih industrijskih ili komunikacijskih objekata, manjih delova naselja, itd.

Pored redovnog organizovanja neposredne PVO teritorije u sopstvenoj pozadini, pri oslobađanju delova privremeno zaposednute teritorije moraće se i na njoj organizovati neposredna PVO. U ovom slučaju težište će biti na merama PVZ i vizuelnom osmatranju, ali ne mora izostati ni odbrana važnih objekata borbenim sredstvima PVO ili pešadijskim oružjem.

2) *Borbeni sistem združenih jedinica PVO* obuhvataće protivvazdušnu borbu specijalnih jedinica PVO iz sastava operativnog dela OS, namenjenih za odbranu važnih objekata (rejona, zona) državne teritorije. Ove jedinice organizuju protivvazdušnu borbu u dodeljenim im zonama teritorije i to kroz:

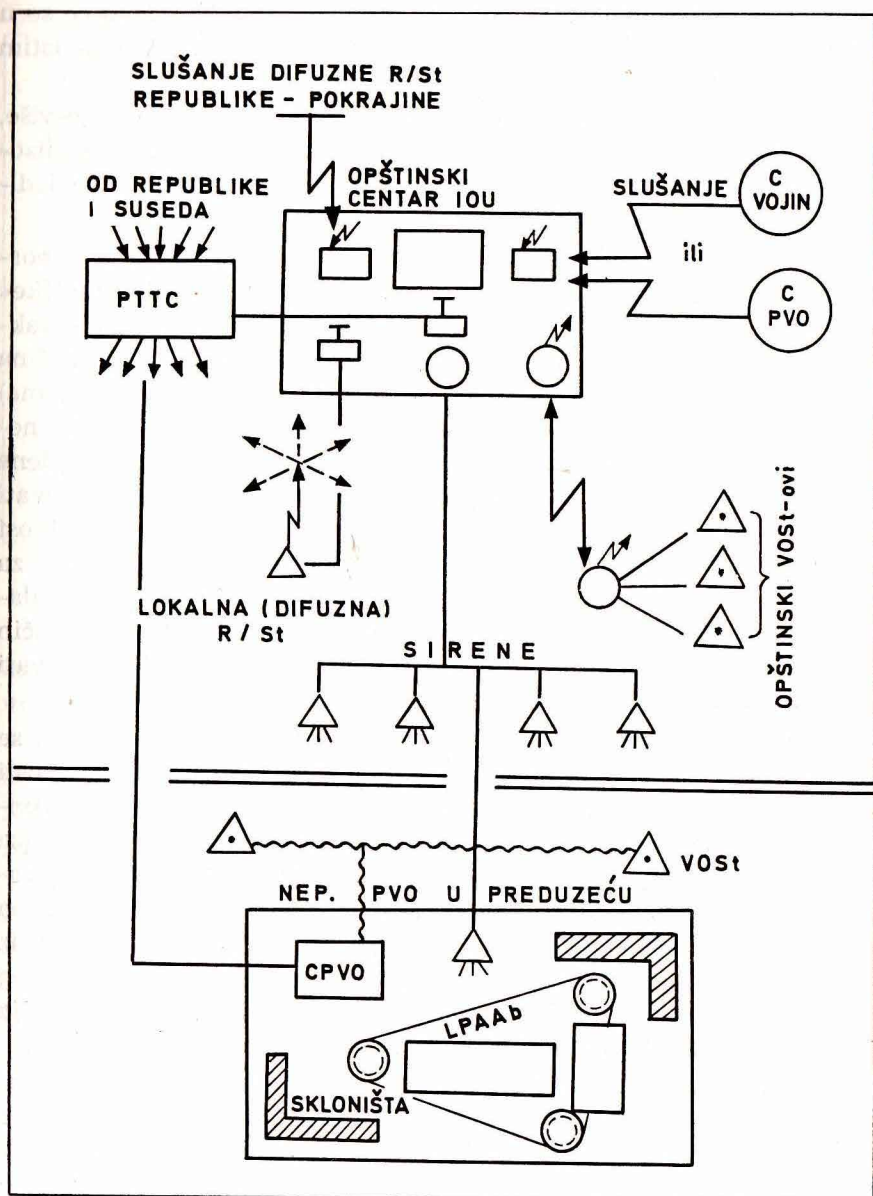
— *organizovanje VOJIN*, čiju osnovu čini radarsko osmatranje, a namenjeno je da pravovremeno otkrije i najavi let neprijateljevih sredstava za dejstvo iz vazduha i omogući navođenje sopstvenih borbenih sredstava PVO (LA i PAR) na te ciljeve. Pored toga, VOJIN služi kao osnovni izvor podataka o opštoj situaciji u vazduhu i za sve ostale jedinice i podsisteme PVO teritorije i trupa;

— *organizovanje odbrane* pojedinih važnijih objekata — rejona na teritoriji (sa PAR i LA) i kontrolu vazdušnog prostora u određenoj zoni teritorije (sa LA).

S obzirom na to što su ove jedinice PVO (teritorijalne) osposobljene za uspešnu borbu, pre svega sa ciljevima u vazduhu na srednjim i velikim visinama i za elektronsko ometanje neprijateljeve avijacije, one će se povremeno uključivati i u (posrednu) odbranu

operativnih jedinica KoV i RM, dopunjujući tako neposrednu PVO trupa. Ovo će naročito dolaziti do izražaja pri borbi sa operativnim vazдушnim desantima neprijatelja.

Oba navedena podsistema PVO teritorije imaće, u osnovi, isti cilj — odbranu (zaštitu) istih delova ili objekata na teritoriji, ali će

Idejna šema organizacije nekih elemenata PVO u opštini i preduzeću

svoje zadatke izvršavati unekoliko različito. Zato usklađivanje njihovih dejstava i zadataka treba regulisati odgovarajućom organizacijom sadejstva, a na osnovu opštih konceptijskih stavova o organizaciji PVO.

b) *U PVO TRUPA* — odbrana i zaštita od dejstava iz vazduha ostvarivaće se kroz samostalno organizovanje sistema PVO u jedinicama svih vidova OS (KoV, RM, RV) i jedinicama TO. Iako će se u svim ovim jedinicama organizovati sva tri elementa PVO sa istim ciljem, njihova organizacija imaće svoje specifičnosti.

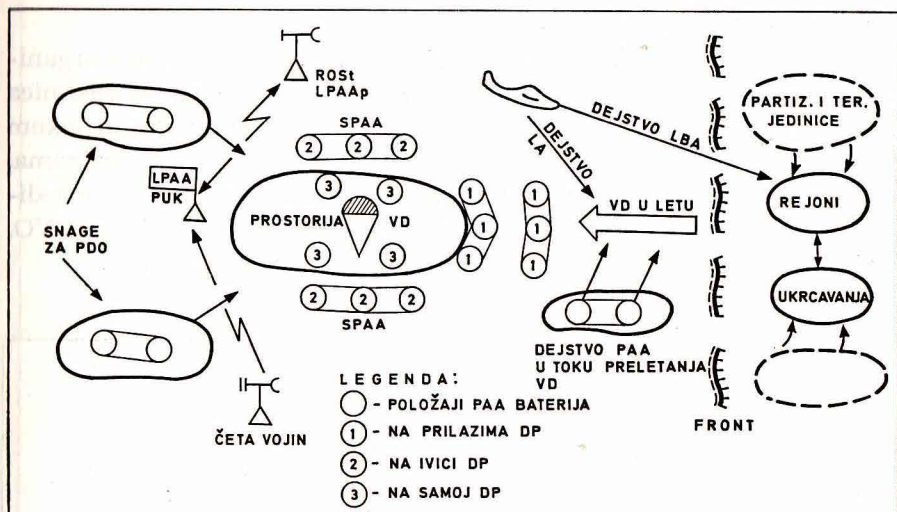
1) *Organizacija PVO u jedinicama KoV* obuhvatiće, manje-više, »klasičnu« strukturu i elemente PVO. Međutim, njihovo organizovanje mora da bude prilagođeno specifičnim uslovima dejstva jedinica KoV u našoj oružanoj borbi.

Organizacija PVZ treba da je utkana u organizaciju svih borbenih radnji i postupaka jedinica KoV. Mere PVZ, pored »tehničke« pripreme (maskiranje, ukopavanje itd.), moraju imati i svoje taktičko-operativne dimenzije. Naime, pri određivanju vremena, načina i mesta angažovanja jedinica KoV u borbi (ili drugim radnjama) stalno treba imati na umu posledice koje jedinici mogu naneti neprijateljeva dejstva iz vazduha, te prema tome i planirati određene borbene i druge postupke. Ovo, naravno, može ponekad smanjivati željenu dinamiku i tempo borbenih dejstava (kretanja), ali realnost o nadmoćnosti neprijatelja u vazduhu i potreba očuvanja snaga za dugotrajnu i upornu borbu sa agresorom zahtevaće od nas iznalaženje odgovarajućih oblika i metoda borbe koji će na određen način umanjivati značaj prednosti agresora u vazduhu, a time i smanjivati naše gubitke.

Organizacija VOJ delom će se oslanjati na podatke koji će se dobijati od centra VOJIN, a delom na sopstvene izvore i mogućnosti osmatranja i javljanja. Jedinice koje raspolažu odgovarajućim centrima PVO (VOJ) prate, analiziraju i emituju potrebne podatke (za svoje niže jedinice) o situaciji u vazduhu u svojoj zoni dejstva (kretanja, stanovanja). Jedinice koje ne raspolažu specijalnim sredstvima — organima za samostalnu organizaciju VOJ, slušaće javljanja iz centra PVO više jedinice (ili jedinice PVO). Ali, osnovu njihovog neposrednog osmatranja i obaveštavanja treba da čini organizacija vizuelnog osmatranja, stvorena sopstvenim snagama i sredstvima.

Organizacija borbe sa ciljevima u vazduhu obuhvataće neposrednu odbranu borbenim sredstvima PVO iz sastava same jedinice KoV i masovnu upotrebu pešadijskog oružja za dejstvo po niskoletećim avionima i helikopterima. Težište upotrebe borbenih sredstava PVO treba da je na odbrani oklopnih i protivoklopnih jedinica. Ali,

kad god je moguće, treba organizovati i odbranu artiljerije za podršku važnih komunikacijskih objekata u zoni dejstva, većih komandnih mesta i sl. Posebnu pažnju biće potrebno posvećivati organizovanju borbe (ali i VOJ i PVZ) pri odbrani jedinica namenjenih za protivdesantnu odbranu i, uopšte, pri organizovanju PVO u protivdesantnoj odbrani.

Idejna šema organizovanja PVO i borbe sa vazдушnim desantom

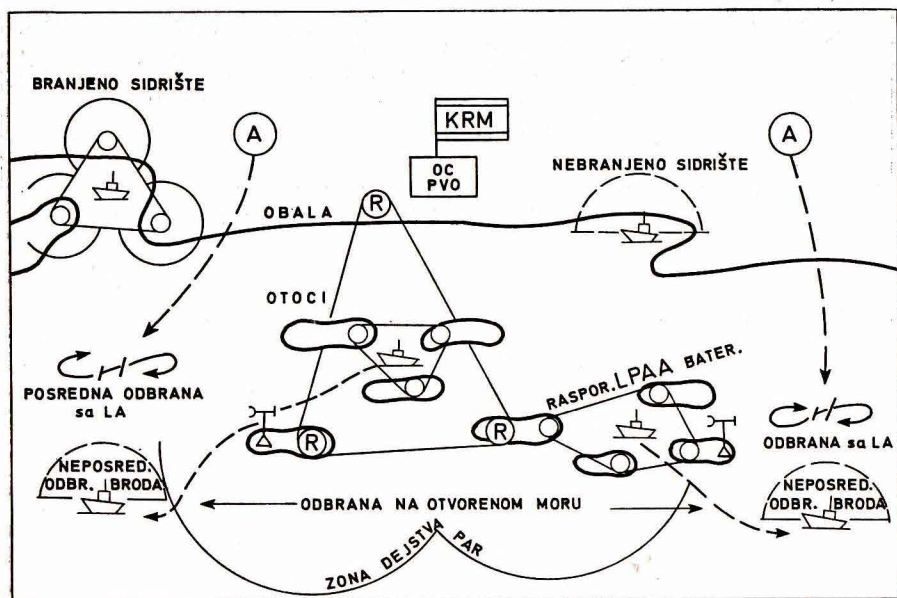
Učešće združenih jedinica teritorijalne PVO u (posrednoj) odbrani većih jedinica KoV zahtevaće usklađivanje zadataka *jedinstvenim planom PVO* operativne jedinice KoV.

2) *Organizacija PVO u jedinicama RM* biće (strukturno) slična onoj u jedinicama KoV. Međutim, organizovanje pojedinih elemenata PVO biće ne samo specifično nego po mnogo čemu i teže nego u jedinica KoV. Osobina mora kao borbene prostorije — na kome je teško obezbediti određen stepen maskiranja, osetljivost brodova u lukama i na moru, ograničen je broj borbenih sredstava PVO i njihovog dometa na manjim brodovima, teži je raspored i baziranje LA i PAR u zoni obala itd. — otežaće organizovanje PVO jedinica RM.

Organizacija PVZ biće dominantan činilac u strukturi organizacije PVO i moraće značajno uticati na zadatke i angažovanje jedinica RM, slično kao i u jedinicama KoV. Međutim, primena ovih mera moraće biti prilagođena specifičnostima RM i karakteristikama obalsko-otočkog područja, a sastojaće se u primeni disperzije, ukopavanju, maskiranju, itd.

Organizacija VOJ zahtevaće unekoliko kompleksnija rešenja nego kod jedinica KoV, jer su struktura jedinica RM i izvođenje borbenih dejstava složeniji. U svakom slučaju i ona će se morati bazirati na korišćenju podataka VOJIN i razvoju sopstvenog sistema (i centra) VOJ u pojedinim nižim jedinicama, i na širokoj primeni vizuelnog osmatranja. Ublažavanju problema u sistemu VOJ znatno će doprinosti uporedo postojanje i korišćenje sistema OSOJ (obalske službe osmatranja i javljanja).

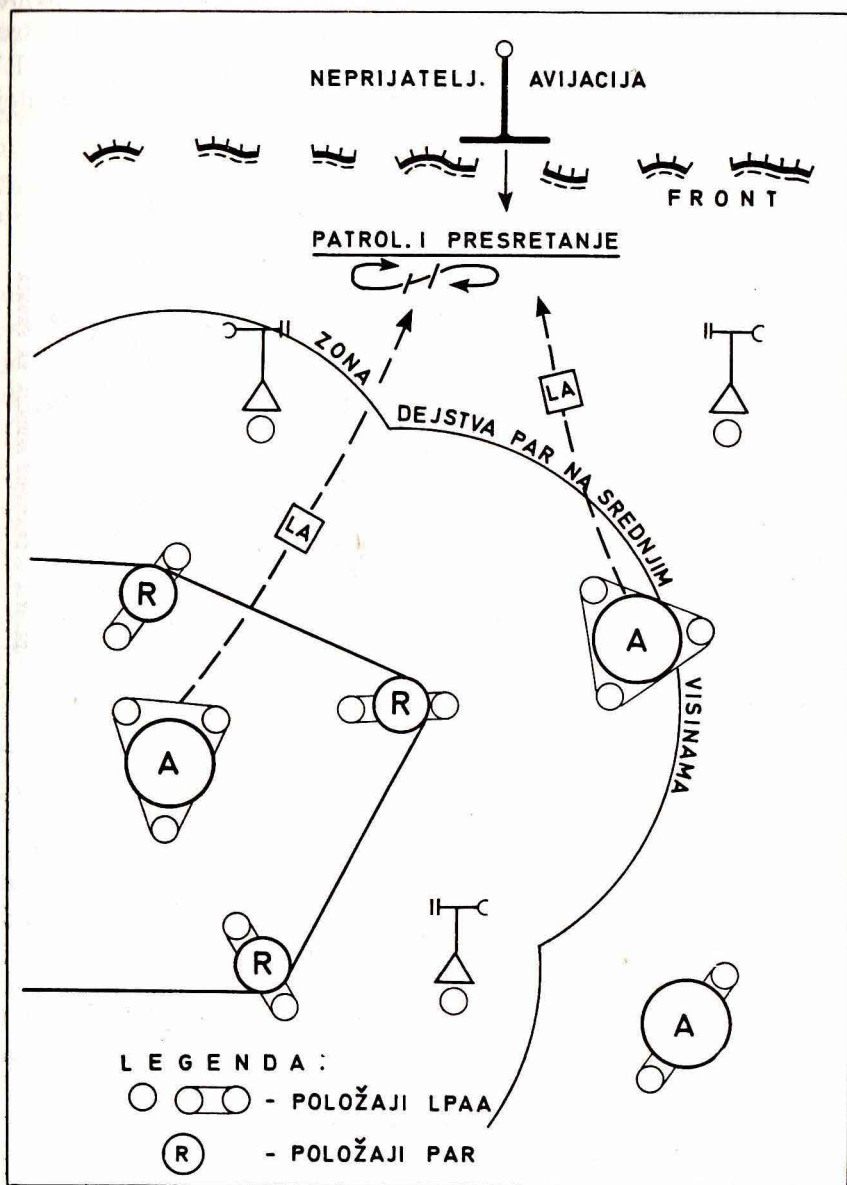
Organizacija borbe sa ciljevima u vazduhu obuhvataće organizaciju neposredne odbrane sredstvima PVO samih brodova (jedinica RM) i neposrednu odbranu najvažnijih sidrišta, prvenstveno lakom PAA. Međutim, pri izvršavanju važnijih zadataka plovnim snagama, a posebno udarnim plovnim grupama na otvorenom moru ove jedinice će morati biti branjene snagama LA i PAR teritorijalne PVO, tj. biće neophodno organizovati i njihovu posrednu odbranu.

Šema moguće organizacije odbrane plovnih snaga RM

3) *Organizacija PVO jedinica RV i teritorijalne PVO* obuhvataće, u prvom redu, organizovanje odbrane i zaštite baziranja (aerodroma) jedinica RV i rasporeda jedinica teritorijalne PVO, kao i ostalih jedinica i ustanova u sastavu RV i teritorijalne PVO. I ona će morati imati razvijena sva tri elementa PVO.

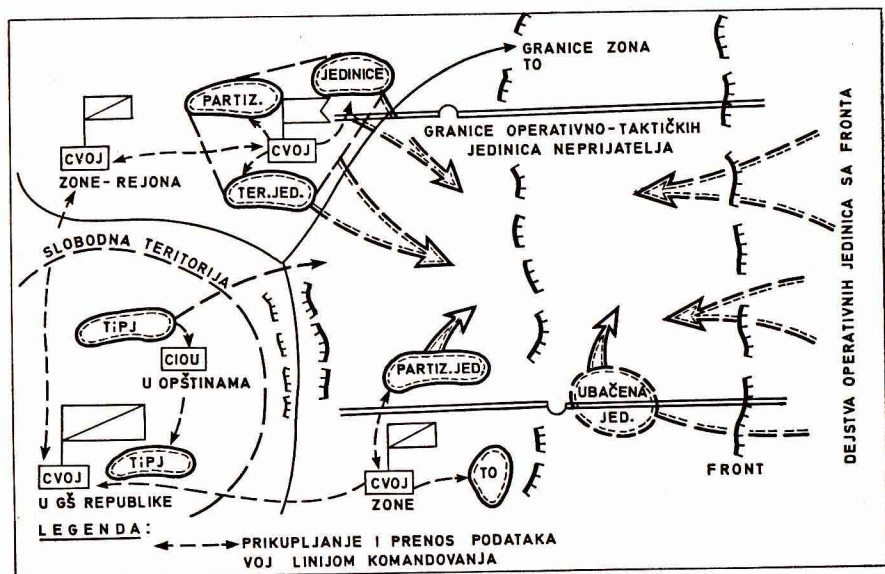
Organizacija PVZ će se ogledati, pre svega, u odgovarajućem inženjerskom uređenju aerodroma (ukopavanje, maskiranje, itd.), položaja PAR i jedinica VOJIN, rastresitom baziranju, rasporedu, organizovanju i uzbunjivanju, itd.

Idejna šema organizacije neposredne i posredne odbrane baziranja jedinica RV i ter. PVC

Organizacija VOJ baziraće na podacima sistema VOJIN, ali i na razvoju neposrednog osmatranja na aerodromima (korišćenjem priremenih VOST i davanjem podataka iz operativnog centra aerodroma), odnosno na vatrenom položaju ili položaju sredstava VOJIN;

Organizacija borbe sa ciljevima u vazduhu obuhvataće organizovanje neposredne odbrane aerodroma, vatrene i osmatračkih položaja, uglavnom jedinicama lake PAA. Međutim, postojanje združene jedinice PVO u zoni baziranja VaK-a ili druge jedinice RV omogućiće da se pojedini delovi (jedinice) RV i posredno brane dejstvom jedinica LA i PAR.

Mogućna varijanta razvoja centara VOJ i prikupljanja i najave podataka VOJ u pozadini neprijatelja

4) Organizacija PVO jedinice TO predstavljaće najsloženiji zadatak u našoj oružanoj borbi. Jer, specifičnosti upotrebe ovih jedinica, posebno pri borbi sa VD u sopstvenoj pozadini i pri izvođenju krupnijih borbenih dejstava u pozadini neprijatelja, nameću mnoštvo problema i novina u odnosu na dosadašnju praksu PVO. Ne ulazeći u detaljnije razmatranje ovih problema ovde će se izneti samo neke najopštije karakteristike i ove organizacije.

Organizacija PVZ predstavljaće osnovni element PVO u jedinicama TO, osobito pri dejstvima u pozadini neprijatelja. Ona će obuhvatati primenu svih poznatih mera PVZ. Neophodnost sprovođenja mera PVZ i stepen zaštite od otkrivanja i napada iz vazduha,

više nego kod bilo kojih drugih jedinica OS, uticaće na način, vreme i druge uslove borbenih dejstava jedinica TO.

Organizacija VOJ zavisice od toga gde se nalazi jedinica TO. U svakom slučaju njenu osnovu će činiti neposredno vizuelno osmatranje, koje će u zahvatu fronta ili u sopstvenoj pozadini biti dopunjavano podacima od VOJIN ili jedinica trupne PVO, odnosno podacima iz centra IOU u opštini.

Organizacija borbe sa ciljevima u vazduhu svodiće se na upotrebu, pre svega, pešadijskog oružja za dejstvo po niskoletućim avionima i helikopterima. Pojedine jedinice koje budu raspolagale formacijskim ili zapljenjenim borbenim sredstvima PVO koristiće ih slično kao i jedinice KoV

Poseban značaj imaće dejstva jedinica TO u pozadini neprijatelja po aerodromima, heliodromima, materijalnim sredstvima, borbenoj opremi i ljudstvu RV agresora. Ona će doprineti ne samo boljoj PVO tih jedinica, već i opštem poboljšanju stepena PVO svih jedinica OS. Iskustva iz NOR i Vijetnama to potvrđuju.

*

Ovih nekoliko »skica« o problemima strukture i organizovanja PVO u našem sistemu oružane borbe, često datih šematizovano i nedorečeno, svakako nisu ni potpune ni konačne. Jedna šira diskusija bi verovatno ukazala i na druge moguće prilaze ovoj problematici. A i to je bio jedan od ciljeva ovog napisa. Međutim, i iz ovakve, prilično pojednostavljene analize nekih doktrinarnih problema i stavova o organizovanju PVO u ONO, smatram da je moguće izvući sledeće zaključke:

— PVO u ONO ima izuzetan značaj za uspešnu odbranu i otpor svakom agresoru. Zato njenom izučavanju i realizovanju treba posvetiti posebnu pažnju,

— s obzirom na složenost sistema PVO, u našim uslovima, treba tačno opredeliti njegove dimenzije, zadatke i strukturu u sistemu oružane borbe,

— samo takav prilaz, kojim se PVO sagledava i po »širini« i po »dubini«, gde nema nesporazuma o mestu, ulozi i mogućnostima svakog podsistema u PVO, omogućuje da PVO nađe svoje realno mesto i ispunji svoje zadatke u našoj oružanoj borbi,

— PVO će svoje zadatke, pored ostalog, moći da ispuni, ako se njenom organizovanju priđe sa stanovišta da snagu PVO čini njena organizovanost na svim nivoima i u svim jedinicama OS i organizacijama društva, tj. ako PVO bude utkana u sve oblike i na svim stepenima oružane borbe,

— da bi se sve ovo postiglo potrebno je da postoje jedinstveni pogledi na problematiku PVO i da na svim važnijim nivoima i organizacijama u strukturi naših OS postoje *organi* PVO koji će stalno usmeravati i usklađivati planski razvoj teorije i prakse PVO u duhu jedinstvenih stavova koncepcije opštenarodne odbrane.

Pukovnik
Miljenko SRŠEN